

الحمد لله
الرحمن
الرحيم

مقدمه‌ای بر آینده‌پژوهی جلد یک

: پڌرام، عبدالرحيم، - ۱۳۶ -

: مقدمه‌ای بر آینده پژوهی/نگارندگان عبدالحییم پدرام، عباس جلالی‌وند.

تهران: موسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی، ۱۳۹۲ -

 $\gamma =$

دوره : ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۰۱-۱۲-۱ ؛ شماره : ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۰۱-۱۳-۸ ؛ سال : ۱۴۰۰

٩٧٨-٦٠٠-٦٩٠١-١٥-٢ : ٢٠٠٥ : ٩٧٨-٦٠٠-٦٩٠١-١٤-٥ : ٢٠٠٥

٩٨٠ : ف.ج ، 978-600-6901-16-9 ؛ هـ..... ، 978-600-6901-17-6 ؛ هـ..... ، ٩٨١ :

978-600-6901-19-0 : y. j. l. b. . . . ; 978-600-6901-18-3 : f. j.

وضعیت فهرست نویسی: فیا

ج. ۱. آشنایی با آینده پژوهی - ج. ۲. روش شناسی آینده پژوهی - ج. ۳. روش سناریو - ج. ۴. نگاشت -

ج. ۵. تحلیل روند - ج. ۶ آینده پژوهی در سازمان - ج. ۷ بصیرت‌های آینده پژوهان حرفه‌ای

آئندہ بدو ہے۔

حلالہ وند، عیار

مؤسسه آموزش و تحقیقات صنایع دفاع

۱۳۹۲ ۷م ۳۶م/۱۵۸/۱۵۸

.. 3/2

STATE

مقدمه‌ای بر آینده پژوهی

جلد یک اشایی | آینده پژوهی

نگارندگان: عبدالحی پدram، عباس جلالی ووند

ویرایش علمی: روان‌پزشکان

گرافیک و صفحه آرایی: مریم دانات فاطمی

ناشر: مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاع

مرکز آینده پژوهی علوم و فناوری های دفاعی

چاپ اول: ۱۳۹۲

شمارگان: ۲۰۰۰ جلد

قیمت ۵۰۰ تومان

کلیه‌ی حقوق این اثر متعلق به مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری‌های دفاعی است

مرکز آینده‌پژوهی در یک نگاه

مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری‌های دستی به نخستین و تنها نهاد رسمی در حوزه آینده‌پژوهی ایران می‌باشد، در راستای خلق چشم‌اندازهای الهام‌بخش و باعظمت و تولید تئریه برای شکل بخشیدن به آینده‌ی مطلوب کشور و نیروهای مسلح در سال ۱۳۸۳ در مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی شکل گرفته است و در نظر دارد با نواندیشی، آینده‌اندیشی و خلق ترویج فرهنگ امید و بیان آن برای گروه‌های مختلف جامعه، نور این فرهنگ را بیش از پیش بر جنبه‌های گوناگون زندگی اجتماعی ملت بتاباند. مرکز

مصمم است از طریق ایجاد و استعلای توان فکری و افزایش فاعلیت و عاملیت سازمان‌ها، نقشی مؤثر در شکل بخشیدن به آینده‌ی بزرگ ایران اسلامی داشته باشد.

نخستین مأموریت مرکز این است که طی یک دوره‌ی زمانی معین خود را به آخرین مرزهای دانش و معرفت آینده‌پژوهی برساند و فراتر از آن، مالوده‌ی آینده‌پژوهی اسلامی- ایرانی را پی بریزد و آن را در سطح کشور اشاعه دهد. همچنان که اغلب فناوری‌های پیشرفته، سرشت “دانش‌محور” دارند، دانش آینده‌پژوهی نیز دومتظوره است و هر پیشرفت علمی مرکز در این زمینه، می‌تواند به سود کل جامعه باشد.

خلق چشم‌اندازهای بزرگ و الهام بخش از آینده‌ی کشور، به عنوان دومین مأموریت مرکز تعریف شده است. این چشم‌اندازها حکم تصویرهای ذهنی آینده را دارند. خلق دکترین‌ها و راهبردهای نظامی، صنعتی و فناورانه‌ی بزرگ و دمنوا نیاز به چشم‌اندازهای بزرگ و با عظمت دارد. در چارچوب همین مأموریت است که مرکز آینده‌پژوهی در آینده‌ای نزدیک به پایگاه تراز اول تصمیم‌سازی راهبردی “در سطح بخش دفاعی و کشور تبدیل خواهد شد. مرکز آینده‌پژوهی، مأموریت سومی هم دارد: تقریب فرهنگ امید؛ که یکی از رسالت‌های فرهنگی آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری محسوب می‌شود. این امر مولد نیرو و تصویر مثبتی است که این تصویر و نیرو را به لایه‌های زیرین اندیشه مخاطبان خود انتقال می‌دهد؛ چرا که وجود تصویرهای نویدبخش از آینده، نشاط اجتماعی را تقویت نموده و برنامه‌های اجرایی را هدایت می‌کند و امیدباوری را ژرفای بیشتری بخشیده و تحولات طبیعی و اجتماعی را در جهت اهداف پایدار توسعه ملی هدایت می‌کند.

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۱۰	چرا آینده‌پژوهی؟
۱۸	ماهیت آینده‌پژوهی
۲۳	هدف آینده‌پژوهی
۲۵	چگونگی رویارویی با آینده
۲۸	ویژگی‌های آینده‌پژوهی و آینده‌روشن
۴۲	مفاهیم پایه‌ای آینده‌پژوهی
۶۲	منابع
۶۴	پیوست

در آینده‌ی نزدیک، مهمان‌نوازی شرکت‌ها در تحولات مهمی هم‌چون استفاده‌ی گسترده از انرژی‌های تجدیدپذیر، رایانه‌های قابل پوشیدن یا مصرف داروی هدفمند باشیم. با نگاه به این بلندمدت‌تر ممکن است شاهد مرزشکنی‌هایی باشیم که جهان را تغییر دهند از جمله: ساخت رایانه‌هایی که هم‌چون انسان یاد بگیرند، ساخت ابزارهای زنده جهت مبارزه با بیماری، حل دشواری‌های صنعتی و ...

این مسائل رؤیا نیستند. آن‌ها نوآوری‌هایی هستند که دانشمندان و شرکت‌های گوناگون در اقصا نقاط جهان به‌طور فعال به‌پیش می‌آورند. آن‌ها فعالیت می‌کنند تا آن‌ها را محقق سازند. این تغییرات دارایی‌ها را به‌طور بالقوه‌ی اثرگذاری عمیق بر شیوه‌ی کار و زندگی ما هستند. به‌طور خلاصه می‌توان گفت: ما در دنیایی که به اختصار 'VUCA' نامیده

I. Volatile, Uncertain, Complex, Ambiguous

می‌شود، زندگی می‌کنیم که به معنای بی‌ثبات، غیرقطعی، پیچیده و مبهم است.

اکنون بیش از هر زمان دیگری این امر اهمیت دارد که چگونه به چالش خلق و شکل‌دهی جامعه‌ی جهانی آینده بپردازند. داشتن رفتار واکنشی یا به تعویق افکندن تصمیم‌گیری کافی نخواهد بود. اکنون باید به هزاران گزینه و اطلاعات پیرامون خود بپردازیم. مسأله‌ی هم‌چون چگونگی پذیرش دانسته‌ها و ندانسته‌هایمان و چگونگی خلق گزینه‌هایی برای شکل‌دهی آینده، به خود ما بستگی دارند.

تمامی مسائل، ریشه‌ها، پیشران‌ها و مسائل بر آینده‌ی جهان تأثیرگذار هستند. روندهای عمده بر بازارهای جغرافیایی، مصرف‌کنندگان، صنایع، فناوری‌ها، جغرافیای سیاسی و بسیاری از دیگر عناصر حساس و مهم بر محیط‌ها تأثیر می‌گذارند. از جمله مثال‌های بی‌شمار موجود می‌توان به انفجار جمعیت، طبقه‌ی متوسط "در بازارهای نوپدید اشاره کرد که در دهه‌ی آینده میلیون‌ها خودرو خواهند خرید. حتی اگر شما به صنایع خودروسازی مرتبط نباشید، این امر بر قیمت‌های انرژی، بازارهای مالی، قوانین و عده‌ها اثر خواهد گذاشت. منابع "داده" زیادی در جهان امروز وجود دارند. پایه‌ی آخرین دستاوردها، نه روند عمده بر آینده‌ی جهان تأثیرگذار است که دورنما و دیدگاه آنان را درباره‌ی حساس‌ترین عوامل تغییر نشان می‌دهد.

۱. تغییر قدرت اقتصادی

۲. تغییر چشم‌انداز کار

۳. تغییر چشم‌انداز جغرافیای سیاسی و امنیت

۴. افزایش فشار بر منابع طبیعی

۵. افزایش تقاضاهای ذی‌نفعان از کسب و کار

۶. تغییر دورنما و چشم‌انداز فناوری

۷. تغییر اقتصاد اطلاعات و دانش

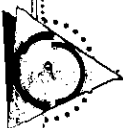
۸. تغییر چشم‌انداز و دورنمای مصرف‌کننده

۹. تغییر چشم‌انداز و دورنمای صنعت

هر یک از این روندها، فرصت‌ها و تهدیدهایی به وجود می‌آورند و هر کدام بر شیوه‌ی اقدام ما در آینده جهت رسیدن به موفقیت و تعامل با محیط پیرامون اثر خواهند گذاشت. پرسش کلیدی آن است که چگونه انبوه داده با سردرگمی و ابهام موجود را به تصمیم‌گیری تبدیل کنیم. ما برای هر چیزی به جز آنچه که در واقع باید برای رسیدن به موفقیت در درازمدت بر روی آن برنامه‌ریزی کنیم، برنامه‌ای داریم. ما آرای طرح‌ها و برنامه‌های کسب‌وکار و بازار و نقش و کارکرد هستی و زندگی و انرژی زیادی را صرف این فرایندها می‌کنیم. ما آن‌ها را با قدرت و طاقت تجزیه و تحلیل می‌کنیم. اما در بلندمدت، این طرح‌ها توانایی بنیادین موردنیاز آینده ما جهت بازتاب تغییرات جهان اطرافمان نیستند. ما باید از تغییر پیش‌افتمیم و آن را هدایت کنیم و منفعل بودن را کنار بگذاریم.

این تغییرات شگرف که نشان‌دهنده‌ی آینده‌ای متفاوت در پیش روی بشر است، نشان از حرکت به سوی آینده‌ای جدیدی شده دارد. آینده‌پژوهان بر این باور هستند که جهانی شدن پدیده‌ای است که به طور روزافزون در حال سایه گستردن بر ابعاد گوناگون جوامع بشری است. جهانی شدن به زودی تمامی انسان‌ها را در بر می‌گیرد و سبب خلق تقاضاهای فزاینده‌ای برای ملت‌ها می‌شود.

این کتابچه در پی آن است که با معرفی دانش آینده‌پژوهی به عنوان ابزاری برای برپایی هوشمندانه آینده، بسترهای لازم برای اجرای فعالیت‌های آینده‌پژوهی را فراهم سازد.

چرا آینده‌پژوهی در قرن بیستم شکل گرفت؟

بشر از دیرباز، آرزوی تصرف در طبیعت را تنبیه آن بر پایه‌ی خواسته‌ی خود را در سر می‌پروراند و در طی سالیان دیر، همواره در پی نوآوری و بهره‌گیری از ابزارهای گوناگون، برای رسیدن به این آرمان بود. شاید بتوان عصر کشاورزی را سرآغاز نمایان شدن این رؤیا در بستر طبیعت دانست که محصول آن پیدایش پیایی تغییرات و در اختیار گرفتن مهار طبیعت و ظهور مصنوع‌گرایی در جامعه‌ی بشری بود. انسان در عصر کشاورزی ابزارهای ساده‌ای را به